

Cảm nhận về bài thơ *Chạy giặc* của Nguyễn Đình Chiểu

Vấn mẫu lớp 11: Phân tích và nêu cảm nhận về bài thơ *Chạy giặc* của tác giả Nguyễn Đình Chiểu.

Đề bài: Cảm nhận của em về bài thơ "*Chạy giặc*" của Nguyễn Đình Chiểu.

*****

Một số bài văn mẫu nêu cảm nhận về bài *Chạy giặc* tuyển chọn

Bài mẫu số 1:

Nguyễn Đình Chiểu là nhà thơ lớn của đất nước ta trong thế kỉ 19. Mất bị mù loà giữa thời trai trẻ, con đường, công danh sự nghiệp dở dang, nhưng ông đã không chịu khuất phục trước những bất hạnh cay đắng. Ông đã mở trường dạy học, làm thầy thuốc săn sóc sức khoẻ của nhân dân, viết văn làm thơ, tiếng tăm lừng lẫy, trở thành ngôi sao sáng trong nền văn nghệ Việt Nam cuối thế kỉ 19.

Tên tuổi Nguyễn Đình Chiểu gắn liền với những truyện thơ đậm đà màu sắc cổ điển như *Truyện Lục Vân Tiên*, truyện *Ngư Tiều y thuật vấn đáp*... Đỉnh cao về tư tưởng và nghệ thuật của Nguyễn Đình Chiểu là những bài văn tế, những bài thơ yêu nước như *Chạy giặc*, *Xúc cảnh*, *Văn tế Trương Công Định*, *Văn tế nghĩa sĩ Cần Giuộc*, ... Đánh giá giá trị các tác phẩm của Nguyễn Đình Chiểu trong những năm thực dân Pháp xâm lược Nam Bộ, có ý kiến khẳng định: "*Sáng tác của ông sống dậy và hướng tới chúng ta như những bài ca yêu nước...*"

Thơ, văn tế của Nguyễn Đình Chiểu ca ngợi những người anh hùng suốt đời tận trung với nước và than khóc những người liệt sĩ đã trọn nghĩa với dân. Ngòi bút, nghĩa là tâm hồn trung nghĩa của Nguyễn Đình Chiểu, đã "diễn tả thật sinh động những tình cảm của dân tộc đối với người chiến sĩ của nghĩa quân vốn là nông dân, xưa kia chỉ quen cày cuốc, bỗng chốc trở thành người anh hùng cứu nước" (Phạm Văn Đồng). Khi Tổ quốc bị xâm lăng súng giặc đất rền, những người áo vải chân đất dân ấp dân lân đã quật khởi đứng lên đánh giặc với chí căm thù sôi sục: Bữa thấy bông bong che trắng lớp, muốn tới ăn gan; Ngày xem ông khói chạy đen sì muốn ra cắn cổ. Họ đánh giặc là để bảo vệ tấc đất ngọn rau, để giữ lấy bát cơm manh áo ở đời.

Vì thế, chỉ một lưỡi dao phay, một gậy tầm vông cũng ào ào xung trận. Tư thế chiến đấu vô cùng hiên ngang lắm liệt:

Hoả mai đánh bằng rơm con cúi, cũng đốt xong nhà dạy đạo kia,

Gươm đeo dùng bằng lưỡi một dao phay, cũng chém rớt đầu quan hai nọ.

(*Văn tế nghĩa sĩ Cần Giuộc*)

Cảm nhận về bài thơ Chạy giặc của Nguyễn Đình Chiểu

Đất nước quê hương bị giặc Pháp giày xéo, tuy bị mù loà, ông vẫn dùng ngòi bút và tấm lòng yêu nước tham gia đánh giặc. Ông gọi lòng trung nghĩa của mình là lòng đạo chung thủy, sắt son, sáng ngời: "Sự đời thà khuất đôi tròng thịt, Lòng đạo xin tròn một tấm gương". Có thể nói, những câu văn, vần thơ của Nguyễn Đình Chiểu chứa chan tinh thần yêu nước, đã làm sống dậy và hướng tới chúng ta như những bài ca yêu nước.

Vì thế mà niềm mơ ước của ông vẫn là niềm mơ ước của hàng triệu con người Việt Nam trong thế kỉ qua về độc lập, tự do, ấm no, hạnh phúc và hoà bình:

Chùng nào thánh đế ân soi thấu,

Một trận mưa nhuần rửa núi sông.

(Xúc cảnh)

Chạy giặc là một bài ca yêu nước chống xâm lăng. Năm 1859, thực dân Pháp nổ súng tấn công thành Gia Định. Đất nước rơi vào thảm họa, Nguyễn Đình Chiểu viết bài thơ *Chạy giặc* bằng thể thơ thất ngôn bát cú Đường luật ghi lại sự kiện bi thảm này.

Hai câu đề nói lên thời cuộc và thế nước. Giặc Pháp tấn công thành Gia Định vào lúc tan chợ:

Tan chợ vừa nghe tiếng súng Tây,

Một bàn cờ thế phút sa tay.

Cảnh họp chợ, cảnh tan chợ là nhịp sống yên bình của nhân dân ta. Tiếng súng Tây bất ngờ nổ rền trời đã làm cho nhịp sống ấy bị đảo lộn. Cảnh chiến tranh đã bắt đầu. Một bàn cờ thế là hình ảnh ẩn dụ nói về thời cuộc, về cuộc chiến giằng co, ác liệt. Ba tiếng phút sa tay trong câu thơ Một bàn cờ thế phút sa tay nói lên sự thất thủ nhanh chóng của quân triều đình tại thành Gia Định. Hai câu thơ đầu như một thông báo về sự kiện lịch sử bi thảm diễn ra vào năm 1859. Đằng sau câu thơ là nỗi lo lắng và kinh hoàng của nhà thơ trước thảm họa quê hương đất nước thân yêu của mình bị giặc Pháp chiếm đóng và giày xéo.

Hai câu trong phần thực đối nhau, phép đảo ngữ vận dụng sắc sảo: Vị ngữ *bỏ nhà* và *mát ổ* được đặt lên đầu câu thơ nhằm nhấn mạnh nỗi đau thương tang tóc của nhân dân ta khi giặc Pháp tràn tới:

Bỏ nhà lũ trẻ lơ xơ chạy,

Mát ổ, đàn chim dáo dác bay.

Cảm nhận về bài thơ Chạy giặc của Nguyễn Đình Chiểu

Nếu viết *Lũ trẻ bỏ nhà lơ xơ chạy* và *Đàn chim mất ổ dáo dác bay* thì ý vị câu thơ và giá trị biểu cảm sẽ không còn nữa! Cặp từ *lơ xơ* và *dáo dác* gợi tả sự hoảng loạn và kinh hoàng đến cực độ. Cảnh trẻ con lạc đàn, chim vỡ tổ là hai thi liệu chọn lọc điển hình theo cách nói của dân gian tả cảnh chạy giặc vô cùng thảm thương.

Hai câu luận, ý thơ được phát triển và mở rộng. Tác giả lên án tội ác của giặc Pháp càn quét, đốt nhà, giết người, cướp của, tàn phá quê hương. Phép đối và đảo ngữ được vận dụng sáng tạo. Nhà thơ không viết: *Cửa tiền Bến Nghé tan bọt nước* và *Tranh ngói Đồng Nai nhuộm màu mây*, mà đã viết:

Bến Nghé của tiền tan bọt nước.

Đồng Nai tranh ngói nhuộm màu mây.

Câu thơ đã vẽ lên một vùng địa lí bao la và trù phú (Bến Nghé, Đồng Nai) phút chốc biến thành đồng tro tàn. Bến Nghé, Đồng Nai trong thế kỉ XIX vốn đã là vựa lúa và nơi buôn bán sầm uất trên bến dưới thuyền, thế mà chỉ trong khoảnh khắc đã bị giặc Pháp tàn phá tan hoang. Tiền của, tài sản của nhân dân ta bị giặc cướp phá sạch tan bọt nước. Nhà cửa xóm làng quê hương nhà thơ bị đốt cháy, lửa khói nghi ngút nhuộm màu mây.

Bài mẫu số 2:

"Tan chợ vừa nghe tiếng súng Tây,

Một bàn cờ thế phút sa tay.

Bỏ nhà lũ trẻ lơ xơ chạy,

Mất ổ đàn chim dáo dác bay.

Bến Nghé của tiền tan bọt nước,

Đồng Nai tranh ngói nhuộm màu mây.

Hỏi trang đẹp loạn rày đâu vắng,

Nỡ để dân đen mắc nạn này?"

Đừng nói đến cảnh dân chạy giặc vội, mà trước hết hãy chú ý đến "tiếng súng Tây" rộ lên vào thời điểm tan chợ. Nghĩa là trước lúc súng nổ, chợ búa vẫn họp bình thường. Cuộc sống hoàn toàn thanh bình, yên ổn. Lúc tan chợ là lúc bắt đầu sự sum họp của gia đình. Những đứa em ngóng anh chị, con cái đợi cha mẹ, cháu chắt đợi ông bà. Cảnh hạnh

Cảm nhận về bài thơ Chạy giặc của Nguyễn Đình Chiểu

phúc đằm ấm đơn sơ sẽ diễn ra ở mọi nhà với những món quà giản dị của chợ vùng quê: củ khoai, tấm bánh đúc ngô, dăm ba giòng mía, mấy nắm bông rang trộn mật... Cả nhà sẽ xúm quanh mâm cơm thanh đạm có bát canh chua, khúc cá kho, hay giản dị hơn chỉ có "râu tôm nấu với ruột bầu"... Tiếng súng Tây nổ đúng vào lúc đó, bất ngờ, đột ngột, dữ dội vô cùng.

Súng Tây thời ấy nổ ghê gớm lắm: "súng giặc đất rền". Nghe tiếng súng thì bọn giặc đã ở ngay bên cạnh. "Vừa nghe" thế mà cả bàn cờ thế đã hỏng "phút sa tay". Thất bại ập đến nhanh quá. Thời gian ngắn ngủi càng tăng thêm tính chất đột ngột, bất ngờ, căng thẳng của tình thế. Và vì thế, thay cho cảnh sum họp đầm ấm là cảnh tượng lộn xộn xẻ nghé tan đàn:

"Bỏ nhà lũ trẻ lơ xơ chạy,

Mất ổ đàn chim dáo dác bay".

Súng vừa nổ, giặc đã ập đến. Người lớn còn chưa kịp đi chợ về hoặc còn đang ở ngoài đồng. Cho nên hốt hoảng lũ trẻ dất dứ nhau chạy lơ xơ. Đặt chữ "lơ xơ" lên trước chữ "chạy" là rất gợi tả. Dường như ta chỉ nhìn thấy sự rã rời, hốt hoảng sắp kiệt sức của những em bé, rồi sau mới biết là các em chạy. Hình ảnh so sánh đàn chim mất ổ dáo dác với lũ trẻ bỏ nhà chạy lơ xơ thật là đặc sắc. Nhưng cũng phải thấy thêm rằng khi giặc đến, chẳng những con người khốn khổ mà chim muông cũng không được yên ổn. Giặc đến làm đau cả sông núi, đau cả chim muông, đau cỏ cây.

Tả chạy giặc, một cuộc chạy vội vã, đột ngột không hề được chuẩn bị, chỉ đặc tả lũ trẻ và bầy chim là rất thành công. Xa hơn cảnh tượng sống động, bối rối, hốt hoảng, lộn xộn của lũ trẻ và bầy chim là sự mất mát, thiệt hại của cả một vùng quê rộng lớn:

"Bến Nghé của tiền tan bọt nước,

Đồng Nai tranh ngói nhuộm màu mây".

Cửa cái bị mất mát, nhà cửa bị thiêu cháy, con cái lạc cha mẹ, và chắc là sẽ không tránh khỏi sự chết chóc đau thương:

"Đau đớn bấy mẹ già ngồi khóc trẻ, ngọn đèn khuya leo lét trong lều,

Não nùng thay vợ yếu chạy tìm chồng, cơn bóng xế dật dờ trước ngõ".

Giặc đến gieo bao tội ác lên đầu nhân dân, trước hết là những người dân lành, dân đen cui cút làm ăn toan lo nghèo khó trong ấp trong làng.

Cảm nhận về bài thơ Chạy giặc của Nguyễn Đình Chiểu

Nguyễn Đình Chiểu cũng phải chạy giặc và ông thấu hiểu sâu sắc những cảnh đó. Ông cất lên tiếng hỏi và cũng là lời trách móc phê phán những người có chức, có quyền, có trách nhiệm của triều đình:

"Hỏi trang dẹp loạn rày đâu vắng,

Nỡ để dân đen mắc nạn này?"

Không phải chỉ là một câu hỏi gay gắt và lời phê phán nghiêm khắc những trang dẹp loạn của triều đình. Hình như câu thơ còn là một tiếng khóc nghẹn tràn đầy nước mắt của con người mù lòa một lòng yêu nước, thương dân mà không thể làm gì cho dân trong cơn loạn lạc.

» *Tham khảo thêm:*

- [Soạn văn bài Chạy giặc \(Nguyễn Đình Chiểu\)](#)
- [Cảm nhận về đoạn trích Lẽ ghét thương \(trích Lục Vân Tiên\)](#)